

ως εἶπω ὅτι ἡ Κωνσταντινούπολις ἀπαιτεῖ ὁ-
καλλήλους καὶ μάλιστα διερμηνευτικούς, οὐχί
μὲν ὅτι, ἀλλὰ μὲν τέσσαρας, εἰ δυνατόν
πύδας.

Λέξασθε κτλ.

A. ΜΕΤΑΞΕΑΣ.

Ἀλλὰ παρεξέτράπην, ὡς βλέπω, τοῦ προκειμένου,
καὶ ἐν τούτοις οὐδεμίαν διάθεσιν ἔχω νὰ ἐπανέλθω
εἰς τοὺς Ἀγγλους διπλωμάτας. Ὀλίγας γραμμὰς εἰ-
σέτι περὶ τῶν ἡμετέρων, καὶ τελειώσω. Εἰμὶ, ὡς
εἶπον, ὁπαδὸς καὶ θιασώτης τῆς διατηρήσεως τῶν ἐν
τῇ ἀλλοδαπῇ πρεσβειῶν, σπουδαίων καὶ μονίμων.
Ἐκ τοῦ ἐναντίου δὲ φρονῶ ὅτι αἱ ἀμφίβοιαι, οὕτως
εἰπεῖν, πρεσβεῖται καὶ κυρίως αἱ ἄμισθοι, ὡς ἡ τοῦ
Κ. Δ. Σχινᾶ ἄλλοτε ἐν Μονάχῳ καὶ Βιέννῃ συγχρό-
νως, καὶ ἡ τοῦ Γρ. Ὑψηλάντου σήμερον, διαπεπι-
στευμένου καὶ ἐν τῇ Αὐλῇ τῆς Βιέννης καὶ ἐν τῇ
τοῦ Βερολίνου, βλάβην μᾶλλον προξενούσιν εἰς τὸ
ἔθνος, μὲν ὅλην τὴν φιλοπατρίαν τῶν διευθυνόντων
αὐτάς. Ὅτε ἐγνώσθη ἐν Βερολίνῳ ὅτι ὁ ἐκεῖ Ἑλλ.
πρέσβυς ἀντιπροσώπευε καὶ ἐν Βιέννῃ τὴν Ἑλλάδα,
αὐλικός τις Πρώσσοις ἀνεφώνησε: «Λοιπὸν τὰ τη-
λεβόλα τῆς Σαδόδας, δὲν ἀντήχησαν μέχρις Ἀ-
θηνῶν!»

A. Ν. ΜΠΟΤΑΣΗΣ.

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΘΕΡΜΩΝ ΥΔΑΤΩΝ ΤΗΣ ΕΝ ΕΥΒΟΙΑ ΔΙΔΗΨΟΥ
ΚΑΤΑ ΤΟΝ Α' ΚΑΙ Β' ΜΕΤΑ ΧΡΙΣΤΟΝ ΑΙΩΝΑ.

Ἡ ἑλληνικὴ χώρα διὰ τὴν εἰς τὰ βᾶθη αὐτῆς ὑ-
παρξιν ἑφαιστείου πυρὸς καὶ μεταλλικῶν οὐσιῶν ἔ-
χει πολλαχοῦ παντὸς εἶδους θερμὰ λουτρά ¹⁾, ὧν ἡ
ιαματικὴ δύναμις ἦτο γνωστὴ τοῖς ἀρχαίοις καὶ
λίαν εὐεργετικὴ τοῖς πάσχουσιν. Ἰσως καὶ νῦν ἔτι
τὰ λουτρά ταῦτα, παραβαλλόμενα πρὸς τὰ τῆς δυ-
τικῆς καὶ βορείου Εὐρώπης, εἰσὶν, ἂν ὅχι καλλίτε-
ρα, τοῦλάχιστον ἴσα αὐτοῖς. Καὶ ὅμως ἡ ἱαματικὴ
ἐκάστου τούτων δύναμις οὔτε ἐξητάσθη ἔτι δεόν-
τως πρὸς τῶν χημικῶν, οὔτε χρήσιμα πάντα τοῖς
πάσχουσιν εἰσὶ, τὸ μὲν διὰ τὴν ἀγνοίαν τῆς φύσεως
ἐνὸς ἐκάστου, τὸ δὲ καὶ διὰ τὸ ἐπικίνδυνον τῆς εἰς
αὐτὰ προσελεύσεως. Τούτου ἕνεκα οἱ ἡμέτεροι ἱατροὶ

συνιστῶσι συνήθως τοῖς παρ' ἡμῖν πάσχουσι τὰ τῆς
Εὐρώπης καὶ ὀλίγα μόνον τῶν τῆς Ἑλλάδος, ὅσα
κάλλιον τῶν ἄλλων γινώσκουσιν, οἱ δὲ φαρμακο-
ποιοὶ κομίζουσιν ἐξ Εὐρώπης ἀδραῖς δαπάναις ἱαμα-
τικά ὕδατα, ἅπερ ἐνταῦθα εὐκολώτατα καὶ ταχύ-
τερον ἠδύναντο νὰ λαμβάνωσιν ἀπὸ τῶν ἱαματικῶν
τῆς Ἑλλάδος πηγῶν, ἂν τούτων ἡ φύσις ἦτο ἀκρι-
βῶς γνωστὴ καὶ τὰ τῆς μεταφορᾶς μέσα εὐκολα. Μό-
λις τὰ τῆς Κύθου καὶ Αἰδηψοῦ εἰσὶ προσιτὰ τοῖς
τολμηροτέροις τῶν πασχόντων διὰ τὴν τῆς θαλάσ-
σης εὐκολίαν καὶ διὰ τὴν ἐκ τῆς θέσεως αὐτῶν ἐν
νήσοις ἀσφάλειαν ἀπὸ τῆς ληστείας. Ἀλλ' ὅπόσον
καὶ οὗτοι κακοπαθοῦσιν ἐκ τῆς παντελοῦς ἐλλεί-
ψεως τῶν πρὸς τὸ ζῆν μέσων ὅπόσον ἀκριβᾶ πλη-
ρώνουσι τὴν ὀλιγοχρόνιον αὐτῶν διαμονὴν ὑπὸ τὰ
ἐλκεῖν ἀπαπήγματα καὶ τοὺς ὀλίγους, μικροὺς καὶ
ἀκαθάρτους ἐνίοτε καὶ πενιχροὺς οἰκίσκους τῶν λου-
τρῶν τούτων, ὧν οἱ κύριοι οὐδὲ νὰ ὠφεληθῶσιν ἐξ
αὐτῶν οἶδασιν ὅποσον καρδιακυπήματα ἐκ τοῦ φό-
βου τῆς ληστείας αἰσθάνονται οἱ ἔχοντες τὴν ἀτυ-
χίαν νὰ ἐπισκεφθῶσι τὰ τῆς Ἰπάτης μάλιστα λου-
τρά, εἰπάτωσαν αὐτοὶ οἱ προσελθόντες εἰς τὰ τῆς
Ἑλλάδος θερμὰ ὕδατα.

Καὶ ὅμως ὑπῆρχε χρόνος ἐν αὐτῇ ταύτῃ τῇ ἐλ-
ληνικῇ χώρᾳ, οὐχὶ ὅτε ἦνθαι καὶ εὐδαιμόνει αὕτη,
ἀλλ' ἐν αὐτῇ τῇ πολιτικῇ καὶ κοινωνικῇ παρακμῇ
αὐτῆς, ἐν τοῖς χρόνοις τοῖς Ῥωμαϊκοῖς, ὅτε ὁ μὲν
πλοῦτος καὶ ὁ πληθυσμὸς τῆς χώρας ἦτο μικρὸς, τὰ
δὲ γράμματα καὶ αἱ τέχναι εὐρίσκοντο ἤδη ἐν πα-
ρακμῇ. Ὑπῆρχεν ὅμως τότε πλήρης ἀσφάλεια εἰς
ἐγγωρίους καὶ ξένους ὑπῆρχεν ἔφεσις πρὸς τὴν εὐ-
ζωίαν καὶ ἀπόλαυσιν τῶν τῆς φύσεως ἀγαθῶν ὑ-
πῆρχε φιλεργία καὶ σπουδὴ πρὸς ἐντιμον πορισμὸν
τῶν εἰς τὸν βίον ἀναγκαίων. Οἱ χρόνοι οὗτοι εἶναι
τοῦ α' καὶ β' μετὰ Χριστὸν αἰῶνος, ὅτε μετὰ τοὺς
ἐμφυλίους τῶν Ῥωμαίων πολέμους, καὶ ἕνεκα τού-
των κυρίως, ἐπῆλθεν ἡ παντελής σχεδὸν τῆς χώρας
ἐρήμωσις ¹⁾ διότι ἐν ταῖς ἑλληνικαῖς χώραις ἐγέ-
νοντο οἱ μεγάλοι ἐκεῖνοι τῶν Ῥωμαίων ὑπὲρ τῆς ἀρ-
χῆς ἢ μᾶλλον τῆς κοσμοκρατορίας ἀγῶνες, οὓς ἡ-
γωνίσθησαν μετὰ πολλὰς μυριάδας στρατοῦ πρῶτον
ὁ Σύλλας κατὰ Μιθριδάτου τὸ 87 π. Χ., μετ' αὐ-
τοὺς ὁ Πομπήιος κατὰ Καίσαρος τὸ 48, εἶτα ὁ
Βρούτος καὶ Κάσσιος πρὸς τὸν Ὀκταβιανὸν καὶ
Ἀντώνιον τὸ 43, καὶ τελευτήϊον οἱ δύο οὗτοι πρὸς
ἀλλήλους τὸ 31 ἐν Ἀκτίῳ. Ἀλλὰ μετὰ τοὺς πολέ-
μους τούτους ἰδρύθη ἐν Ῥώμῃ ἡ μοναρχία, ἥτις ἐ-

¹⁾ Ο Γερμανὸς Fiedler ἐν τῇ Β' τόμ. σελ. 381 τῆς περι-
γήσεως του εἰς τὴν Ἑλλάδα ποιεῖται λόγον περὶ τῶν ἑλληνικῶν
ἱαματικῶν ὑδάτων. Ὁ κ. Λάνδερερ ἐξέδωκε τὸ 1836 ἐν Ἀθή-
ναις περιγραφὴν τῶν ἐν Ἰπάτῃ, Αἰδηψῷ καὶ Θερμοπύλαις θερ-
μῶν ὑδάτων, καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς τὸ 1843 ἰδίαν πραγματείαν πε-
ρὶ τῶν Heilquellen Griechenlands ἐν Νορτμπεργῇ. Ὁ δὲ Ρόσς
περιγράφει τὰ τῆς Ἰπάτης καὶ Αἰδηψοῦ ἐν τοῖς Königsreisen
2, 82.

¹⁾ Τὰ τοῦ Πλουτάρχου, γράφοντος περὶ τὸν 6' μ. Χ. αἰῶνα
«Μόλις ἂν νῦν ὅλη ἡ Ἑλλὰς παράσχοι τρισχιλίους ὁπλίτας ἑ-
σους ἢ Μαγαρέων μία πόλις ἐξέπεμψεν εἰς Πλαταιάς» ἐν τῇ πε-
ρὶ ἐκκληλ. μυστηρίων κερ. 8. φαίνεται μὲν ὑπερβολικᾶ, ἀλλὰ
δὲν ἀπέχουσι πολὺ τῆς ἀληθείας.

πανήγαγε τὴν εἰρήνην εἰς πᾶν τὸ ῥωμαϊκὸν κράτος, ταύτης δ' ἕνεκα ἐβελλιοῦτο ἡ τῶν κατοίκων εὐημερία καθόσον προεχώρει ὁ χρόνος. Ἐπὶ τῆς ἀρχῆς μάλιστα τῶν αὐτοκρατόρων Τραϊανοῦ, Ἀδριανοῦ καὶ τῶν δύο Ἀντωνίνων ἡσθάνθη ἡ τότε ἀνθρωπότης πατρικὴν ἀρχὴν, δι' αὐτῆς δὲ εὐνομίαν κατὰ πρῶτον, κοινωνικὴν ἡσυχίαν, ἀσφάλειαν ζωῆς καὶ οὐσίας καὶ ἐν γένει εὐζωίαν. Ἰσως οἱ τῶν αὐτοκρατόρων τούτων χρόνοι εἰσὶ καὶ διὰ τὴν Ἑλλάδα οἱ μακαριστότατοι πάντων διὰ τινὰς τοῦλάχιστον λόγους. Ἀδυνατοῦμεν βέβαια νὰ γνωρίζωμεν ἀκριβῶς τὴν ἐπὶ τῶν αὐτοκρατόρων τούτων ἀληθῆ κατὰστασιν τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ πολιτικὴν καὶ κοινωνικὴν ἐποψιν, διότι οἱ τῶν χρόνων τούτων συγγραφεῖς ὀλίγας περὶ τούτου εἰδήσεις παρέχουσιν ἡμῖν· πλὴν καὶ ἐκ τῶν ὀλίγων τούτων δυνάμεθα νὰ ὑποτυπώσωμεν τὴν εἰκόνα ἐνὸς καὶ μάλιστα ἐλαχίστου μέρους τοῦ ἑλληνικοῦ κοινωνικοῦ βίου ἐν τούτοις τοῖς χρόνοις. Ἐκ τῆς ἐπομένης περιγραφῆς τοῦ ἐν τοῖς λουτροῖς τῆς Αἰδηψοῦ βίου τῶν τότε Ἑλλήνων θέλει, νομίζομεν, εἰκάσει ὁ ἀναγνώστης, ὅτι ὁ τότε βίος τούτων εἶχε πολλὰ τὰ καλὰ· ἦτο οὐ μόνον ἄναιστος, ἀλλὰ καὶ λίαν ἀπολαυστικός, καρπούμενος τῶν πολλῶν τῆς φύσεως καὶ τέχνης ἀγαθῶν. Ἐκ τοῦ μικροῦ δὲ τούτου μέρους, ὅπερ συνετάχθη κατ' αἵτησιν τοῦ φίλου κυρίου Ἀσωπίου, ἀξιῶσαντος ἐκ τῆς πολιᾶς ἀρχαιότητος νὰ παρεμβάλη εἰς τὸ ἄλλως τερπνὸν *Ἀττικὸν Ἡμερολόγιόν* του τὸ ἐλάχιστον τοῦτο ἀρχαιολόγημα, δύναται νὰ εἰκάσῃ ὁ ἀναγνώστης ὅποσον εὐφρόσυτος καὶ ἡδὺς ἔπρεπε νὰ ᾔηται καὶ πᾶς ὁ λοιπὸς κοινωνικὸς βίος τῶν τότε Ἑλλήνων.

Ἐπὶ τῆς βορειοδυτικῆς ἄκρας τῆς νήσου Εὐβοίας εἰς τοὺς πρὸς δυσμὰς πρόποδας τοῦ Τελεθρίου ὄρους παρὰ τὴν θάλασσαν ἐκεῖτό ποτε ἡ πόλις Αἰδηψός (ἡ Αἰδηψος), γνωστὴ μᾶλλον διὰ τὰ θερμὰ αὐτῆς ὕδατα καὶ τὴν τερπνὴν τῆς χώρας φύσιν ἢ δι' ἄλλον λόγον. Πόσον ὅμως ἀρχαία ἦτο ἡ τῶν ἱματικῶν αὐτῆς ὑδάτων χρῆσις πρὸς θεραπείαν νοσημάτων, ἀγνωστον. Ἀρχαιότερα τῶν σωζομένων γνωστῶν ἡμῖν μαρτυριῶν εἶναι ἡ τοῦ Ἀριστοτέλους¹⁾, μνημονεύοντος τῶν τῆς Αἰδηψοῦ θερμῶν ὑδάτων, μετὰ ταύτην δὲ ἡ τοῦ παρ' Ἀθηναίῳ²⁾ Φυλάρχου, ἐξιστοροῦντος ὅτι ἐν Αἰδηψῷ ἐκτὸς τῶν ἄλλων ὑδάτων ἀνεφάνη ἐπὶ βασιλείᾳ Ἀντιγόνου (περὶ τὰ τέλη δηλονότι τοῦ δ' π. Χ. αἰῶνος) ναμάτιόν τι ψυχρὸν καὶ ἡδύ, ὅπερ πίνοντες οἱ ἀρρώστοι οὐκ ἀνέπαυοντο τὰ

μέγιστα ὠφελοῦντο· διὸ πολλοὶ προσήρχοντο καὶ μακρόθεν πρὸς χρῆσιν τοῦ ὕδατος. Διότι ὁμως οἱ τοῦ βασιλείᾳ τούτου στρατηγοὶ ἐπέβαλον φόρον τοῖς πίνουσιν, ἠφανίσθη πάλιν³⁾. Ἀδιαφοροῦντες περὶ τῆς τοιαύτης ἐκ θαύματος ἐξαφανίσεως τοῦ ψυχροῦ τούτου ἱματικοῦ ὕδατος, σημειοῦμεν μόνον ὅτι ἡ δύναμις τοῦ ὕδατος τούτου, ἡ μᾶλλον τῶν λοιπῶν θερμῶν ὑδάτων τῆς Αἰδηψοῦ πρὸς ἴσιν νοσημάτων ἦτο κατὰ τὴν μαρτυρίαν ταύτην γνωστὴ ἀπὸ τοῦ δ' αἰῶνος, ὥστε καὶ μακρόθεν προσήρχοντο εἰς αὐτὰ πολλοί.

Ἡ ἱματικὴ ὅμως ἡ τοῦλάχιστον ἡ τονικὴ καὶ ῥωστικὴ δύναμις τῶν ὑδάτων τούτων τῆς Αἰδηψοῦ, ὡς καὶ ἄλλων ὁμοίων ἀλλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος ὑπαρχόντων, φαίνεται ὅτι ἦτο γνωστὴ ἀπὸ πολὺ ἀρχαιότερου χρόνου· ἐπειδὴ καὶ τὰ τῆς Αἰδηψοῦ καὶ τὰ τῶν Θερμοπυλῶν καὶ ἄλλα καλοῦνται συνήθως Ἡρακλέους λουτρά καὶ ἦσαν ἱερὰ τοῦ ἥρωος τούτου, ἃτινα κατὰ τοὺς μύθους ἀνέδειξεν ἡ προστατὴς τούτου θεὰ Ἀθηνᾶ ἡ ὁ τοῦ πυρὸς θεὸς Ἡρακλῆος χάριν αὐτοῦ, ὅπως, λουσθεὶς οὗτος ἐν αὐτοῖς, ἀναλάβῃ τὰς ἐκ τῶν πολλῶν ἄθλων χαλαρωθείσας σωματικὰς δυνάμεις⁴⁾.

Ὁ λόγος δὲ δι' ὃν καθιερώθησαν τῷ Ἡρακλεῖ τὰ θερμὰ λουτρά εἶναι πιθανῶς οὗτος. Ἐν τοῖς γυμνασίοις ὑπῆρχον συνήθως λουτρά θερμὰ, ἐνιαχοῦ δὲ καὶ παρὰ τοῖς φυσικοῖς θερμοῖς λουτροῖς ὑπῆρχον γυμνάσια⁵⁾, εἰς ἃ ἐλεύοντο οἱ νέοι μετὰ τὰς σωματικὰς γυμνάσεις, ἀποπλύνοντες τὸν ἐκ τοῦ ἐλαίου καὶ τῆς κόπας βύπον τὸ μὲν καθαριότητος χάριν τὸ δὲ καὶ ὅπως ἐνισχύσωσι τὸ σῶμα μετὰ τὸν ἰσχυρὸν κόματον τοῦ ἀγῶνος, καὶ σώσωσι τὴν εὐκαμψίαν καὶ ἐλαστικότητα αὐτοῦ⁶⁾. Πρὸς τοιοῦτον σκοπὸν

1). Ἰσως ἡ αἰτία τῆς ἐξαφανίσεως ἀποδοτέα μᾶλλον εἰς σεισμόν, ἐξ οὗ καὶ ἀναφαίνονται αἶφνης ὕδατα καὶ ἐξαφανίζονται πάλιν, ἢ εἰς θαῦμα, ὅπως ὁ παρ' Ἀθηναίῳ ἱστορικὸς Φύλαρχος φαίνεται πιστεύων. Πρβ. καὶ Fiedler ἐν τῇ περιηγήσει αὐτοῦ εἰς Ἑλλάδα 1840 Α'. σελ. 492.

2). Ἀριστ. ἐν Νερ. 1050, ἐνθα ὁ σχολιαστὴς παρατηρεῖ· «Ἰσοκλῆς φησὶ τὸν Ἡρακλῆα κατὰ δωρεάν ἀναδεῦναι τῷ Ἡρακλεῖ λουτρά θερμῶν ὑδάτων· ἐξ ὧν τὰ θερμὰ τινὲς φασὶν Ἡρακλείαι λεγόνται. Οἱ δὲ φασὶν ὅτι τῷ Ἡρακλεῖ μαγέσαντι ἡ Ἀθηνᾶ θερμὰ λουτρά ἐπαφῆκεν· ὡς Πείσανδρος·

τῷ δ' ἐν Θερμοπύλῃσι θεᾷ γλαυκῶπις Ἀθηνᾇ

ποιεῖ θερμὰ λουτρά παρὰ βρυγμῇσι θαλάσσης·

ἄλλος· Ἡρακλεῖ πολλὰ καμόντι περὶ Θερμοπύλας Ἀθηνᾶ θερμὰ λουτρά ἀναδέδωκε.» Πρβ. Ἡροδ. 7, 126 περὶ τῶν ἐν Θερμοπύλαις ὑδάτων καὶ Στράβωνα 9, 4, 13 σελ. 423. Ἀρποκρ. καὶ Ἡούχιον ἐν λέξει Θερμοπύλαι.

3). Ὡσαύτως ἱερὰ τοῦ Θεοῦ τούτου ἦσαν ἔτι τὰ ἐν Αἰδηψῷ κατὰ Στράβωνα 9, 4, 2 σελ. 423· τὰ ἐν Τραχινίᾳ (Εὐσεβ. Εὐαγγ. προπαρ. 5, 22 σελ. 223 ἐκδ. Heinsichen), τὰ ἐν ἱμέρᾳ τῆς Σικελίας καὶ τὰ ἐν Σαγίστῃ, τὰ ἐν Αἰνίδῳ τῆς Ρόδου, ἴσως καὶ ὅσα ἄλλα ἀλλαχοῦ ὑπῆρχον.

4). Ὡς παρὰ τὸν Ἀλφειὸν κατὰ Φιλίστρ. ἐν βίῳ Ἀπολλωνίου 8, 18 καὶ Suet. Nero 12.

5). Πινδ. Νερμ. 4, 6, θερμὴν ὕδωρ μαλθακά τέγγει γούτα· τερεαὶ λανθάνοις ut mollia fiant, quae tarda, gravia. Dissert.

1). Ἐν μεταφωλογ. 2, 8, 9.

2). Ἐν βιβλ. 3, σελ. 73· «Χωρὶς τῶν ἄλλων ὑδάτων ναμάτιόν τι ἐφάνη ψυχρὸν ὕδωρ προέμενον οὐ πόρρω τῆς θαλάσσης. Τούτου πίνοντες οἱ ἀρρώστοι οὐκ ἀνέπαυοντο τὰ μέγιστα ὠφελοῦντο· διὸ πολλοὶ παρεγίνοντο καὶ μακρόθεν τῷ ὕδατι χρῆσθαι.»

τὰ θερμὰ λουτρά ἦσαν συνήθη παρ' Ἕλλησιν ἀπὸ τῶν ὀμηρικῶν ἔτι χρόνων, ἐπειδὴ οἱ ἥρωες ἐσυνήθιζον νὰ λούωνται μετὰ τοῦς πολεμικοὺς ἀγῶνας, καὶ νὰ καθαρίζωσι τὸ σῶμά των ¹⁾). Ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ χρῆσις τῶν θερμῶν λουτρῶν ἦτο συνήθης μετὰ τοὺς ἀγῶνας ἐξ ἀρχῆς παρ' Ἕλλησι, πειθόμεθα ὅτι καθ' οὗς χρόνους αἱ σωματικαὶ ἀσκήσεις παρ' αὐτοῖς ἐνομιζόντο ἀναγκαιότατον ἀγώνισμα πρὸς ὑγίειν καὶ κάλλος καὶ ῥώμην τοῦ σώματος συντελοῦν, κατὰ τούτους καθιερώθησαν καὶ τῷ Ἡρακλεῖ πάντα τὰ θερμὰ ὑδρα, ὡς πρῶτον ἀγωνιστῇ ἢ μάλλον προτύπῳ τῶν ἀγωνιστῶν, καὶ προμάχῳ ἢ προστατῇ αὐτῶν ²⁾), διὰ τε τὴν μεγάλην σωματικὴν αὐτοῦ ῥώμην καὶ διὰ τὸ πλῆθος ὧν ἐξετέλεσεν ἀγῶνων ³⁾). Τοῦναντίον ἡ συχνὴ χρῆσις αὐτῶν παρ' ἄλλων ἢ τῶν ἀγωνιζομένων καὶ πασχόντων τὴν ὑγίειν ἐνομιζέτο πάντοτε σημεῖον τρυφῆς καὶ μαλθακότητος, καὶ ὡς τοιαύτη ἀπεδοκιμάζετο γενικῶς ⁴⁾). Ἡ μετρία ὁμῶς χρῆσις ἦτο συνηθεστάτη καὶ ἀξιέπαινος καὶ μάλιστα ἡ τῶν ψυχρῶν λουτρῶν οὐ μόνον διὰ τὴν καθαριότητα, ἀλλὰ καὶ διότι καθίστα τὸ σῶμα εὐρωστον καὶ ἰσχυρόν. Ἐντεῦθεν οἱ τρυφώτερον βίον ζῶντες ἐλούοντο εἰς ψυχρὰ ὑδρα, οἱ δὲ Σπαρτιῆται μετὰ τὰ γυμνάσια εἰς τὰ τοῦ Εὐρώτου ὑδρα ⁵⁾).

Μετὰ τὴν περὶ Ἡρακλείων λουτρῶν περὶ ἑκδοῦσιν

¹⁾ Ὡς δ' ἔκτωρ οἶκαδε ἰλθὼν ἀπὸ τῆς μάχης ἰλ. X, 433. ἔτι δὲ καὶ οἱ μακρὰν ὁδὸν διανύσαντες ὅπως καθαριοῦσιν. Qd. 9, 249 καὶ ἀλλαγοῦ.

²⁾ Διον. Ἀλικ. βητ. τέχνη 7, 2. «Οἱ ἀθληταὶ Ἑρμοῦ τε καὶ Ἡρακλέους μαθηταὶ τε καὶ ἡλωταί, ὧν ὁ μὲν εὐρετῆς τοῦ λόγου ἢ αὐτόχρημα λόγος, ὁ δὲ σὺν τῇ Ἀθηνᾷ πάντα κατέρησεν τὰ ἐπιταχθέντα καὶ ὁσημέραι δ' ἐπὶ ταῖς γυμνασίαις ἐκίστατο τοιοῦτους τοὺς ἐπιτελειούμενους ἔχοντας αὐτοῖς.» Πρδ. Αἰλι. Περικ. 12, 22.

³⁾ Ἐντεῦθεν ἐπακαλοῦντο αὐτὸν οἱ ἀγωνιζόμενοι βοηθόν, καὶ μετὰ τὴν νίκην καθιέρουν αὐτῷ βωμοῦς (Παυσ. 5, 8, 1, 15, 5, 6, 23, 2), ἢ ἀναθήματα (Παυσ. 10, 7, 3) ἢ τὰ ἴδια σπλά (Hes. Ep. 1, 1, 4). Διὰ τοῦτο ἦτο ὁ αὐτὸς ἄρκος τῶν γυμνασίων (Παυσ. 6, 23, 1), καὶ τοῦ τόπου τῶν ἀγῶνων, ἐν εἰς ἵστατο ἢ ἄγχιμα αὐτοῦ ἢ βωμοῦς ἢ καὶ ναὸς (Παυσ. 1, 30, 2, 2, 10, 1, 3, 14, 6, 4, 32, 1, 6, 2¹, 2, 8, 32, 2. Πλουτ. Θερμ. 1. Εὐστάθ. Ὁδ. T. 4. σελ. 296). Αὐτὸ ἐκαλεῖτο ἐναγώνιος καὶ ἱδρυτῆς πολλῶν ἀγῶνων· οἷον τῶν Ὀλυμπίων, ἐν οἷς ἐμυθολογεῖτο ὅτι ἐνίκησε (βλ. Heffner περὶ τῆς ἐν Ρόδῳ λατρείας τῶν θεῶν φυλλάδ. 4, σ. 18). Καὶ καθόλου εἰπεῖν ὁ Ἡρακλῆς ἦτο ὁ πρῶτος ἀθλητῆς, καὶ ὡς τοιοῦτος ἠρέσκετο εἰς πένθ' ἡμέρας καὶ εἰς ἀθληταί, καὶ δὴ καὶ εἰς θερμὰ λουτρά, τὰ ὅποια αὐτὸς δῆθεν εἶδε πρῶτος τοῖς ἀθληταῖς· τούτου ἕνεκα ἦσαν ταῦτα αὐτῷ ἱερὰ, καὶ εἶχε παρ' αὐτοῖς βωμοῦς, ἐφ' ὧν εἴθουν οἱ ὑπ' αὐτοῦ προστατευόμενοι ἀθληταί. Ἡροδ. 7, 176.

⁴⁾ Ἐντεῦθεν ὁ Ἀριστοφάνης εἰσάγει τὸν δίκαιον λόγον ἀγορεύοντα ὑπὲρ τῆς ἀργαίας τῶν Ἀθηναίων παιδείας καὶ συμβουλεύοντα τὸν νέον Στραψιάδην (ἐν στίχ. 991), ἀπέχεσθαι βαλχεγίων· (ἐν στίχ. 1043) ὅτι κακιστὸν ἐστὶ καὶ δειλὸν ποιεῖν τὸν ἄνδρα· ἐν ᾧ ὁ ἄδικος λόγος, τὴν νεωτέραν παιδείαν συνιστῶν, συμβουλεύει τάναντία, καὶ σοφιστευόμενος λέγει ὅτι καὶ ὁ Ἡρακλῆς ἰλούετο. βλ. πλείω περὶ λουτρῶν τῶν Ἑλλήνων παρὰ Becker ἐν Χερικλεῖ 3, 72 κ. 4. ἐκδ. Ἑρμάννου.

⁵⁾ Πλουτ. Αὐκ. 12 καὶ 16.

ταύτην ἐπανερχόμενοι εἰς τὰ τῆς χρήσεως τῶν θερμῶν τῆς Αἰδης ὑδάτων, σημειοῦμεν ὅτι αὕτη γίνεται συχνότερα κατὰ τοὺς χρόνους τῆς τρυφῆς καὶ εὐζωίας καὶ ἀπολαύσεως· καὶ τοιοῦτοι εἰσὶν οἱ ἀπὸ τοῦ 4 π. X. αἰῶνος, μάλιστα δὲ οἱ τῆς ῥωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας χρόνοι, καὶ οὗς πλούσιοι Ῥωμαῖοι καὶ Ἕλληνες, ἀπομακρυσμένοι τῶν πολιτικῶν, ζῶσιν ἐκτὸς τῶν μεγάλων πόλεων ἐν τόποις πλήρεισι φυσικῶν καλλόνων καὶ χαρίτων, ἵνα ἀπολαύωσι τῶν ἀγαθῶν τῆς φύσεως καὶ διατρίβωσι τὸν χρόνον τῶν μετὰ οἰκείων καὶ φίλων, συμφιλοσοφοῦντες καὶ φιλολογοῦντες. Τοιοῦτοι τόποι ἦσαν πολλοὶ τῆς Ῥώμης· ἐξοχαὶ καὶ μάλιστα παράλιαι πόλεις καὶ τὰ ἐν Βαίτικῇ τῆς Καμπανίας θερμὰ ὑδρα, ἅπερ κατὰ Στράβωνα ¹⁾ ἦσαν πρὸς τρυφὴν καὶ θεραπείαν νόσων ἐπιετήδεια· διότι εἰς αὐτὰ ἤρχετο ἀπὸ Ῥώμης ἐν καιρῷ θεροῦς μέγα πλῆθος οὐχὶ νοσοῦντων, ὅσον τρυφηλῶν καὶ ἀκολάστων, λόγῳ μὲν χρήσεως τῶν ὑδάτων, πράγματι δὲ πρὸς ἀπόλαυσιν θεμιτῶν καὶ ἀθεμίτων ἡδονῶν. Καὶ ἐν Ἑλλάδι δὲ ἦσαν τοιοῦτοι τόποι οὐκ ὀλίγοι, μάλιστα δὲ οἱ ἔχοντες θερμὰ ὑδρα, ἐν οἷς ἐπρώτιστα ἴσως ἡ Αἰδης. Ἐπειδὴ εἰς ταύτης τὰ θερμὰ ὑδρα, μανθάνομεν παρὰ Στράβωνα ²⁾ καὶ Πλουτάρχου ³⁾, ὅτι Σύλλας ὁ τῶν Ῥωμαίων μέγας στρατηγός, ἐπανακάμπτων τὸ 83 π. X. ἐξ Ἀσίας ἀπὸ τοῦ κατὰ Μιθριδάτου πολέμου καὶ διατρίβων ἐν Ἀθήναις, ἔπαθε νεκρῶδες τι ἄλγος, ὅπερ ὁ Στράβων ὀνομάζει ψελλιτμόν ποδάγρης. Πρὸς θεραπείαν τοῦ νοσήματος τούτου ἀπῆλθεν εἰς τὰ τῆς Αἰδης λουτρά, ἐνθα ἐχρῆτο τοῖς ὑδασι τούτων, *ράθυμῳ ἅμα καὶ διημερεύων τοῖς περὶ τὸν Διόνυσον τεχνίταις.*

Ἐνταῦθα δ' αὐτοῦ διατρίβοντος, προσθέτει ὁ αὐτὸς Πλουτάρχος, προσήρχοντο πολλοὶ εἰς ἐπίσκεψιν ἐκ τῶν πέριξ, καὶ τινες κομίζοντες αὐτῷ ἄλλα τε δῶρα καὶ ἰχθῦς παγκάλους τῆς αὐτόθι θηλάσσης, ἧτις λέγεται ὅτι πολλοὺς καὶ καλοὺς ἔτρεφεν, οὗς ἀσμένως ἐδέχετο ὁ Σύλλας, δεξιούμενος τοὺς κομίζοντας, ὧν τινες ἦσαν περιδεεῖς διὰ τὴν μετοχὴν τῶν εἰς τὸν κατ' αὐτοῦ πόλεμον, ὁ οὗτος ἐπολέμησε κατὰ Μιθριδάτου, καταστρέψας πολλὰς τῆς Βοιωτίας πόλεις ἕκαστον τούτου.

Ἐκ τῆς μαρτυρίας ταύτης τοῦ Πλουτάρχου γίνεται καὶ τοῦτο δῆλον ὅτι καὶ θέατρον ἦτο ἐνταῦθα κατὰ τοὺς χρόνους τούτους καὶ ὑποκριταὶ ἱκανοὶ νὰ τέρψωσι καὶ τοιοῦτον ἄνδρα, διότι ἠρέσκετο οὗτος θεώμενος καὶ ἀκροώμενος αὐτῶν. Καὶ τίς λόγου ἀξία πόλις ἑλληνικὴ δὲν εἶχε θέατρον καὶ γυμνάσιον; Ὁ Πυσανίας ⁴⁾, γράφων περὶ τὰ μέσα τοῦ 6^{ου} μ. X.

¹⁾ Ἐν βιβ. 5, σελ. 243.

²⁾ 10, 447.

³⁾ Ἐν βιβ. Σύλλ. 26.—⁴⁾ Ἐν Φωκικοῖς 4, 1.

αἰῶνος, διστάζει νὰ ὀνομάσῃ πόλιν τοῦ ἐν Φωκίᾳ Πανοπέας, διότι οὔτε θέατρον ἔχουσιν οὔτε γυμνάσιον. Θέατρον λοιπὸν καὶ γυμνάσιον μετ' ἄλλων τιγῶν εἰσὶ τὰ κυριώτατα χαρακτηριστικὰ ἑλληνίδος πόλεως! Νῦν οὐδὲ ἡ πρωτεύουσα τοῦ ἑλληνικοῦ βασιλείου ἠξιώθη ἔτι ν' ἀποκτήσῃ μόνιμον καὶ τοῦ ὀνόματος ἀντάξιον θέατρον. Μόνον Ἰταλίδων σειρήνων ἀκούονται ἐνίοτε φωναί, οὐχὶ ὅμως πᾶσι τοσοῦτον ἐπικίνδυνοι, ὥστε νὰ κλείωσιν οἱ ἀκροαταὶ τὰ ὦτά των.

Πλείοτέρας ὁμως εἰδήσεις ἀναγινώσκομεν περὶ τῆς Αἰδηψοῦ ἐν τοῖς ἠθικοῖς συγγράμμασι τοῦ ἀπὸ Χαιρωνείας τούτου φιλοσόφου. Ἐκ τοῦ περὶ φιλαδελφείας ¹⁾ γίνεται ὁλον ὅτι τὸ πλῆθος τῶν ἐνταῦθα ἐπὶ βραχὺν ἢ μακρὸν χρόνον ζώντων θεραπείας ἢ καὶ διασκεδάσεως ἕνεκα ἦτο τοσοῦτον μέγα ὥς καὶ τὸ τῶν ὀρχηστῶν καὶ κιθαρωδῶν, ὥστε ἐκ τῶν πρὸς ἀλλήλους ἀγώνων τούτων ἐγεννῶντο στάσεις καὶ ἐρίδες θανάσιμοι τοῖς ἐνταῦθα διατρίβουσιν, οἵτινες καταλαμβάνοντες καὶ κολυμβήθρας καὶ παστάδας καὶ ἀνδρώνας καὶ τοὺς ὀχετοὺς τῶν ὑδάτων μεταστρέφοντες, ἐμάχοντο κατ' ἀλλήλων μέγχοις ἐξυγριώσεως καὶ καταστροφῆς, πολλὰ καὶ δεινὰ πάσχοντες ἐκ τοιούτων θεατρικῶν ἐρίδων.

Ὁ αὐτὸς ἐν τοῖς συμποσιακοῖς προβλήμασι ²⁾ περιγράφων διὰ πολλῶν τὰ τῆς Αἰδηψοῦ, δίδει εὐχάριστον εἰκόνα τῆς κατὰ τὸν 6^{ον} μ. Χ. αἰῶνα, γνωστοποιῶν ἡμῖν τὰς φυσικὰς τῆς χώρας αὐτῆς καλλωνὰς καὶ τὸν φιλολογικὸν βίον, ὃν διῆγον οἱ ἐξ ἁπάσης τῆς Ἑλλάδος καὶ ἐξωθεν αὐτῆς συνεργόμενοι λόγιοι καὶ ἄλλοι ἄνδρες, συμφιλολογοῦντες καὶ συνδιζλεγόμενοι περὶ ποικίλων ἀντικειμένων.

«Τῆς Εὐβοίας ὁ Αἰδηψός, λέγει, οὐ τὰ θερμὰ χωρίον ἐστὶν αὐτοφύες, πολλὰ πρὸς ἡδονὰς ἔχον ἐλευθερίους, καὶ κατασκευασμένον οἰκήσεις καὶ διαίτας, κοινὸν οἰκητήριον ἀποδέδεικται τῆς Ἑλλάδος. Πολλῶν δὲ καὶ πτηνῶν καὶ χερσαίων ἀλιεσκομένων, οὐχ ἦττον ἢ θάλασσα παρέχει τὴν ἀγορὰν εὐτράπεζον, ἐν τόποις καθαροῖς καὶ ἀγχιβαθεῖς γενναῖον ἰχθὺν καὶ πολὺν ἐκτρέφουσα. Μάλιστα δ' ἀνθεὶ τὸ χωρίον ἀκμάζοντος ἔαρος· πολλοὶ γὰρ ἀφικνοῦνται τὴν ὥραν αὐτόθι, καὶ συνουσίας ποιοῦντες μετ' ἀλλήλων ἐν ἀφθόνοις πᾶσι καὶ πλείστας περὶ λόγους ὑπὸ σχολῆς διατριβὰς ἔχουσαι. Καλλιστράτου ³⁾ δὲ τοῦ σοφιστοῦ παρόντος, ἔργον ἦν ἀλλαχόθι δειπνεῖν· ἄμχος γὰρ ἢ φιλοφροσύνη καὶ τὴ πάντας εἰς τὸ αὐτὸ συνάγειν ἐπεικῶς τοὺς χαρίεντας, ἥδιστον παρεῖχε· πολλάκις

ἡμὲν γὰρ ἐμιμεῖτο τῶν παλαιῶν τὸν Κίμωνα ⁴⁾ πολλοὺς καὶ παντοδαποὺς ἱστιῶν ἡδέως· αἰεὶ δὲ, ὡς ἔπος εἰπεῖν, τὸν Κελεόν, ⁵⁾ ὃν πρῶτον ἱστοροῦσιν βεῦδοκίμων καὶ ἀγαθῶν ἀνδρῶν κατασκευάσαντες σῦνοδον καθημερινήν, ὀνομάσαι πρυτανεῖον.»

Ἐφεξῆς πραγματεύεται ὁ Πλούταρχος περὶ τῶν ἐπὶ τῆς τροπέζης προτεινομένων τοῖς σοφοῖς ζητημάτων, εἰς ὧν τὴν λύσιν λαμβάνουσι μέρος ὅτε Καλλιστράτος οὗτος, Σύμμαχος ὁ ἀπὸ Νικοπόλεως, Ζήνων ὁ ἱατρὸς καὶ ἄλλοι πολλοὶ σοφοί, οὓς ὀνομάζει.

Ἄν καὶ ἐν τοῖς ἐπομένοις χρόνοις ἐτήρει ἡ Αἰδηψὸς τὴν αὐτὴν φήμην καὶ προσέλκυε πολλοὺς ξένους, ἀδελφον. Πιθανὸν ὁμως ὅτι μετὰ τῆς ὀσημέρας προβαίνουσης ἀθλιότητος τοῦ Ῥωμαϊκοῦ καὶ βυζαντινοῦ κράτους καὶ τῶν εἰς αὐτὸ συχνῶν ἐπιδρομῶν τῶν βαρβάρων ἀπώλεσε καὶ ἡ πόλις αὕτη τὴν τῶν λουτρῶν τῆς φήμης καὶ τὰ τῆς τέχνης κοσμήματα. Ἐντεῦθεν οὐδὲ μνηεῖα αὐτῆς γίνεται παρὰ τοῖς ὕστερον, ὅσον ἡμῖν τοῦλάχιστον γνωστόν. Ἐκ τῶν παρατεθέντων ὁμως χωρίων τῶν ἀρχαίων συγγραφέων γίνεται ὁλον ὅτι οὐ μόνον ἡ φύσις ἐκόσμηε κατὰ τὸν ῥηθέντα χρόνον τὴν τῆς Αἰδηψοῦ χώραν καὶ θάλασσαν μὲ πολλὰ δῶρα, τὰ ὅποια καθίστων τερπνὴν καὶ εὐάρεστον τὴν ἐνταῦθα διατριβὴν τῶν κατοίκων καὶ τῶν χάριν ὑγείας ἐπισκεπτομένων τὰ λουτρά αὐτῆς ξένων, ἀλλὰ καὶ ἡ τέχνη καὶ ἡ τῶν κατοίκων φιλοξενία καὶ φιλοκαλία, αὐξάνουσα τὰ τῆς φύσεως κοσμήματα, προσέλκυε μέγαν ἀριθμὸν ξένων πανταχόθεν, ὥστε καθίστα τὸν χῶρον τοῦτον ἐν καιρῷ μάλιστα ἔαρος κοινὸν τῆς Ἑλλάδος οἰκητήριον. Ἐπειδὴ καὶ θέατρον δραματικῶν καὶ μουσικῶν ἀγώνων ὑπῆρχεν ἐνταῦθα, οὔτινος τὴν ἀκμὴν ἐμφάνει ἡ τῶν κατοίκων σπουδὴ καὶ ἄμιλλα ὑπὲρ τῶν ἀγωνιζομένων ὑποκριτῶν καὶ μουσικῶν, ὑπερβαίνουσα τὰ ὅρια τῆς μετριότητος, καὶ στοαὶ καὶ ἀνδρώνες ἢ ξενῶνες ἐκόσμου τὴν πόλιν καὶ κολυμβήθραι χάριν τῶν χρωμένων τοῖς ὕδασι ὑπῆρχον κατὰλληλοι, καὶ ἀνδρῶν σπουδαίων καὶ φιλοξένων σύλλογοι, οἵτινες εἰς τὸ τῆς χώρας τερπνὸν καὶ ὑγιὲς προσέθετον τὴν ἐκ τῆς συνκναστροφῆς καὶ συνδιαλέξεως εὐάρεστον τοῦ χρόνου διατριβὴν, ὡς βλέπομεν ἐν τοῖς τοῦ Πλουτάρχου συμποσιακοῖς ζητήμασι, καθ' ὃν ἡ τοῦ σοφιστοῦ Καλλικράτους φιλοφροσύνη καὶ φιλοξενία, ἐφάμιλλος τῆς τοῦ Κίμωνος οὖσα, καθίστα τὸν οἶκον αὐτοῦ πρυτανεῖον τῶν ἐκαὶ χυριέντων καὶ λογίων. Ὡστε ὁ τὴν Αἰδη-

¹⁾ Ἐν κεφ. 10 τοῦ βίου τούτου ἱστορεῖ ὁ αὐτὸς διὰ πολλῶν τὰ τῆς φιλοφροσύνης καὶ ἐλευθεριότητος τούτου.

²⁾ Τοῦς περὶ τοῦ μουσικοῦ τούτου βασιλέως τῆς Ἑλευσίνης μύθους βλ. παρ' Ἀπολλοδώρῳ 1, 5, 1. 3, 14, 7 καὶ Πausan. 1, 14, 2 ἐκ.

¹⁾ Κεφ. 17 — ²⁾ Ἐν βιβλ. 4. 4—6.

³⁾ Τούτου ποιεῖται μνηεῖον ὡς ἐπιμελητοῦ τῶν ἐν Πυθίᾳ Ἀμφικτυόνων καὶ κατωτέρω ἐν βιβλ. 7, 5, 1 καὶ 3, καὶ ἐν τῇ περὶ ἐκλειπικ. μυστηρίων κεφ. 2.

ψόν ἐπὶ μακρὸν ἢ βραχὺν χρόνον ἐπισκεπτόμενος ξένος εἴτε χάριν ὑγείας, εἴτε χάριν διασκεδάσεως, εὕρισκεν ἐν τῇ μεμονωμένῃ ταύτῃ τῆς τότε Ἑλλάδος γωνίᾳ, πάσας τὰς ἀναπύσεις καὶ διασκεδάσεις ὅσας δύναται νὰ παρέχῃ φιλοκάλων κατοίκων φιλοξενία. Ἀντὶ τούτων πάντων εὕρισκε ὁ νῦν ἐπισκεπτόμενος τὰ τῆς Αἰδηψοῦ λουτρὰ τὴν αὐτὴν περίπου φύσιν καὶ πλεῖστα τῶν ταύτης δώρων, ἀλλὰ πλὴν ὀλίγων πενιχρῶν σκηνωμάτων καὶ μικρᾶς περιποιήσεως ἐκ μέρους τῶν τηρούντων κέρδους χάριν τὰ ἐκεῖ λουτρὰ, οὐδὲν πλέον. Τούτου ἕνεκα οἱ ἔχοντες τὴν ἀτυχίαν νὰ ἔλθωσιν εἰς τὰ λουτρὰ ταῦτα χάριν θεραπείας, χαίροντες μετροῦσι τὰς παρερχομένας ἡμέρας τῆς τῶν θερμῶν τούτων ὑδάτων χρήσεως, ὅπως ταχύτερον συμπληρώσαντες τὸν ἀριθμὸν τούτων, ἐγκαταλείψωσι τὸν ἕξενον καὶ ἀτερπῆ τοῦτον τόπον, ἀπερχόμενοι δὲ θρηνοῦσι διὰ τὴν ἡμετέραν κακοδοξιμονίαν, ἀφ' ἧς κωλυόμενοι οὐδεμίαν βελτίωσιν τοῦ καθ' ἡμᾶς βίου καὶ προκοπὴν πρὸς τὰ κρεῖττω ποιοῦμεν ¹⁾.

ΕΥΘ. ΚΑΣΤΟΡΧΗΣ.

ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ ΕΛΛΗΝΙΚΑΙ ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΑΙ ΤΟ 1870 ΕΤΟΣ ²⁾.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ.

Αἰὼν, Ἀλήθεια, Ἀνατολὴ, Ἀστὴρ Ἀνατολῆς, Ἀστὴρ, Αὐγὴ, Δικαιοσύνη, Ἐθνικὸν Πνεῦμα, Ἐθνοφύλαξ, Ἐκλεκτικὴ, Ἐφημερίς Φιλομαθῶν, Ἑλληνικὸς Τηλέγραφος, Ἐφημερίς Σοφιστῶν, Ἐπανόρθωσις, Ἐφημερίς τῆς Κυβερνήσεως, Ἐφημερίς τῶν παιδῶν, Ἐφημερίς τοῦ συνεταιρισμοῦ, τῆς βιομηχανίας, τῆς γεωργίας καὶ τοῦ ἐμπορίου, Ἐφημερίς δικαστικὴ, Ἡχὼ τῆς Ἑλλάδος, Κόσμος, Κρήτη, Ἀζὸς, Λόχνος,

(¹) Τὸ ἀνωτέρω ἄρθρον ἠρτανίσθημεν ἐκ τοῦ Ἀττ. ἡμερολογίου τοῦ 1871 ἔτους, τοῦ ἀπὸ πενταετίας δημοσιευομένου ὑπὸ τοῦ Κ. Εἰρηναίου Ἀσωπίου, πολυμαθοῦς υἱοῦ πολυμαθεστάτου διδασκάλου καὶ εὐαργέτου τῆς Ἑλλάδος. Ὅτι δὲ τὸ ἡμερολόγιον τοῦτο, ὅπως συντάσσεται, ἀποβαίνει πολλῆς ὠφελείας πρόξενον, περὶ τούτου καὶ ἡμεῖς εἴπομεν πρότερον καὶ ἄλλοι πολλάκις ἔγραψαν· διότι οὐ μόνον ποικίλη καὶ τερψίθυμος ἡ ἐν αὐτῷ ὕλη, ἀλλὰ καὶ διδακτικὴ, διὰ τε τὰς ἱστορικὰς, καὶ ἐπιστημονικὰς, καὶ φιλολογικὰς, καὶ ἀρχαιολογικὰς, καὶ τοπογραφικὰς καὶ ἄλλας εἰδήσεις, συνηρμολογημένας εἰς τρόπον ὥστε νὰ ἀναγινώσκωνται καὶ νὰ ἐννοῶνται περὶ πάντων. Ἀλλὰ θὰ ἀναγινώσκωνται περὶ πάντων; Ὁ μὲν Κ. Εἰρηναῖος Ἀσωπίος ταύτην ἔχει τὴν φιλογενῆ ἐπιθυμίαν, νὰ διεγείρῃ δηλ. τὴν πρὸς τὴν ἀνάγνωσιν σπουδὴν τοῦ ἑλληνικοῦ κοινοῦ, ἡμεῖς δὲ καὶ εὐχόμεθα νὰ πληρωθῇ ἡ ἐπιθυμία αὐτοῦ.

(²) Ἰποθέτομεν ὅτι ἐξαδίδοντο καὶ ἑλλαι, αἵτινες ἡ ἀπέθανον, ἡ τῶν ὁμοίων τὴν ὑπερβίον ἀγνοοῦμεν. Ἴδε καὶ Πανδ. Τόμ. Κ'. σελ. 217 καὶ 280.

Λόγος, Μέλλον, Μέρμηρα, Νόμος, Ὁρθόδοξος ἐπιθεώρησις, Παλιγγενεσία, Πρωτὸς Κῆρυξ, Προμηθεὺς, Πλάστιγξ, Πνῦξ, Πρόδρομος Ἰσότητος, Τρεῖς νομοθεταί, Φήμη, Φῶς, Χρόνος, Courrier d'Athènes, Grèce, Indépendance (41).

Περιοδικὰ συγγράμματα.

Πανδώρα, Εὐαγγελικὸς Κῆρυξ, Ἀσκληπιὸς, Ἐθν. Βιβλιοθήκη, Ἰλισσὸς, Ἀρχαιολογικὴ ἐφημερίς, Φαρμακευτικὸν δελτίον (7).

ΕΝ ΤΡΙΠΟΛΕΙ.

Ἀρκαδία, Ἡχὼ τῶν ἐπαρχιῶν (2).

ΕΝ ΚΑΛΑΜΑΙΣ.

Ἀριστόδημος, Πελοπόννησος, Καλάμαι, Ἰθάκη, Ἑξέτασις, Καθῆκον (6).

ΕΝ ΧΑΛΚΙΔΙ.

Εὐριπος.

ΕΝ ΛΑΜΙΑΙ.

Φάρος ὁθρυος, Φωνὴ τοῦ Λαοῦ, Ἀνατ. Ἑλλάς (3).

ΕΝ ΠΑΤΡΑΙΣ.

Μίνως, Φοῖνιξ (2).

ΕΝ ΝΑΥΠΑΛΙΩ.

Γεωργικὴ ἐφημερίς.

ΕΝ ΚΕΡΚΥΡΑ.

Φωνὴ, Ἐλευθερία, Κώδων (3).

ΕΝ ΜΕΣΣΟΛΟΓΓΙΩ.

Λυτικὴ Ἑλλάς.

ΕΝ ΔΙΓΙΩ.

Φιλόδημος.

ΕΝ ΖΑΚΥΝΘΩ.

Δημοτικὴ.

ΕΝ ΣΥΡΑ.

Δὰς, Ἐρμούπολις, Πατρίς, Ἐθν. Μέλλον, Τὰ Νέα, Πανδώρα (6).

ΕΝ ΠΕΙΡΑΙΕΙ.

Φωνὴ Πειραιῶς, Περιστερὰ (2).

ΕΝ ΤΕΡΓΕΣΤΗ.

Ἡμέρα, Κλειώ (2).

ΕΝ ΚΩΝΣΤΙΝΟΥΠΟΛΙΣ.

Βυζαντίς, Νεολόγος, Ἐπτάλοφος, Ὁμόνοια, Εὐρυδίκη, Ἀστὴρ Ἀνατολικὸς, Τύπος Κωνσταντινουπόλεως (8).

ΕΝ ΙΩΑΝΝΙΝΟΙΣ.

Ἰωάννινζ.

ΕΝ ΣΑΜΩ.

Σίμος.

ΕΝ ΒΟΥΚΟΥΡΕΣΤΙΩ.

Ἰρίς.

ΕΝ ΣΜΥΡΝΗ.

Ἀμάλθεια.

ΕΝ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ.

Ἑρμῆς.